
NOVE PRIDOBITVE NEW ACQUISITIONS

KUPLJEN POLIZDELEK – DOMAČ IZDELEK

313

Pred nekaj leti je gospa Bogomila Avčin – Pogačnik darovala muzeju več kosov vezenega perila. O donaciji je izšel tudi manjši prispevek¹, a je v njem pomotoma prišlo do nekaterih nepravilnosti in pomanjkljivosti. Nanje nas je po nekaj letih, ob novi donaciji, opozorila darovalka.² Iz tokratne donacije, ki obsega več kot sto predmetov, predstavljamo nekaj zanimivih skupin drobnih predmetov, ki sodijo v svet ročnega dela, večinoma veziljskega in šiviljskega.

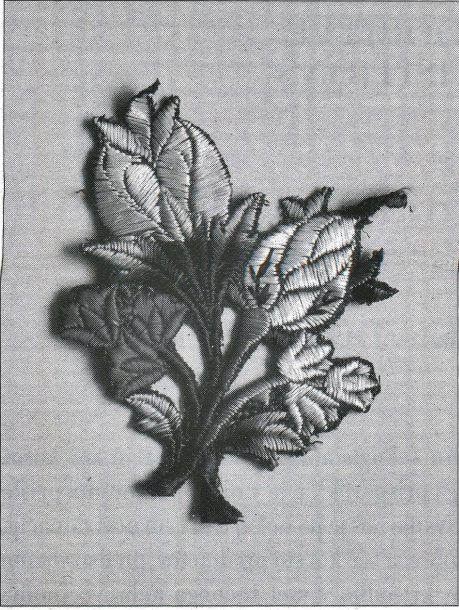
Predmeti so bili del ponudbe trgovine z ročnimi deli, ki je bila najprej na Mestnem trgu 18 v Ljubljani, nato pa na Wolfovi 5 vse do povojne nacionalizacije l. 1948. Trgovino je imela darovalkina stara mati Franja Meršol, rojena Svétel, katere rod izvira iz Podgorja pri Kamniku. Poročila se je z ljubljanskim krojačem Antonom Meršolom in imela z njim dve hčerki, Leopoldino in Štefanijo. Po materi sta trgovino podedovali obe hčeri, vodila pa jo je le Leopoldina, saj se je Štefanija za dolgo časa preselila v Brežice. Leopoldina Meršol, darovalkina mati, je bila rojena l. 1887 v Ljubljani in se je poročila l. 1909 z geometrom Agrarne operacije v Ljubljani. Ob poroki je dobila veliko balo.

Zelo zanimiva se zdi skupina 38 okrasnih našitkov za obleke ali notranjo tekstilno opremo, izdelanih iz različnih materialov in v različnih tehnikah izdelave, večinoma vezenih. Motiv našitkov je cvetlični, le v enem primeru živalski (ptiček). Gre za ročno maloserijsko izdelavo, ne za serijske industrijske izdelke. Vezeni našitki so nastali v drugi polovici 19. stoletja v dunajski tovarni, ki je imela za takšna dela najete usposobljene vezilje. Omenjenim našitkom je blizu skupina izvezenih cvetličnih motivov na gladkem žametu, namenjena sredinskemu okrasu blazin, platnic knjig ali albumov, šatulj, pa tudi za uokvirjanje. V vezenje so ponekod vkomponirane tudi perle različnih velikosti in barv, kovinske niti in bleščice. Spodnja stran nekaterih vezenskih polizdelkov je utrjena z lepilom “dragant”.

---

¹ J. Žagar: O plašču in perilu. Etnolog 8, Ljubljana 1998, str. 473–476.

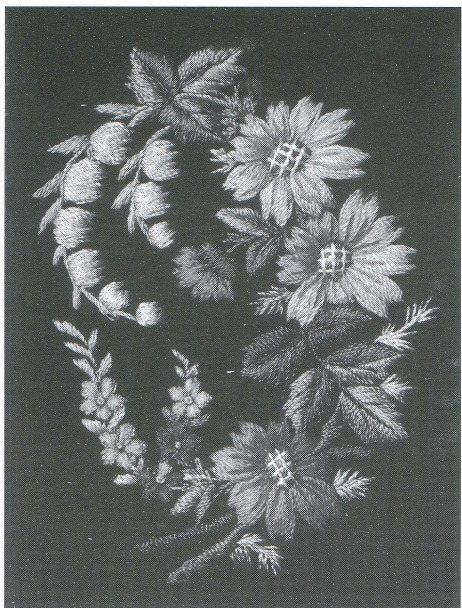
² V omenjenem članku je zapisano, da so darovani predmeti last darovalkine matere Leopoldine Meršol, rojene l. 1887 v trgovski družini v Radovljici na Gorenjskem. V resnici je bila darovalkina mati iz ljubljanske družine: mati Franja Svétel, poročena Meršol, je imela trgovino z ročnimi deli, oče Anton Meršol pa je bil ljubljanski krojač in je bil rojen v Radovljici na Gorenjskem. Vso balo Leopoldine Meršol, iz katere izvirajo nekateri darovani predmeti, je sešilo šiviljstvo Alešovec, Cankarjevo nabrežje 1 v Ljubljani. Bela vezena pa je nastala na Dobrovi pri Ljubljani, kjer je bilo vezilstvo med ženami domača obrt.

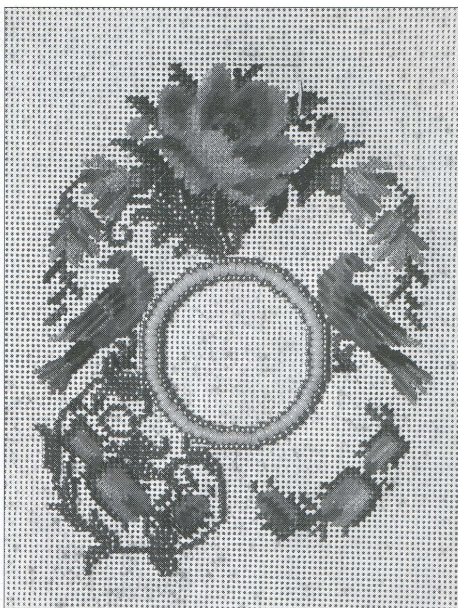
Ročno vezeni in na spodnji strani z lepilom utrjeni našitki (foto: J. Žagar)

Perforirani kartoni z nedokončano vezeninom (foto: J. Žagar)

Ročno vezeni cvetlični motiv za krašenje uporabnih predmetov (foto: J. Žagar)

Perforiran karton z nedokončano vezeninom (foto: J. Žagar)

Trgovina za ročna dela je ponujala tudi drugačne vrste polizdelkov; ti izvirajo iz konca 19. stoletja. Raznobarvna vezovina je bila do polovice izdelana na luknjast bel karton; rob kartona je bil največkrat okrasno perforiran, tako da daje videz čipke. Na ta način so bili določeni oblika, motiv in namembnost končnega izdelka; vedno je bil dodan še potreben material za dopolnilno vezenje. Ti polizdelki so bili namenjeni učenju vezenja, izrabi prostega časa, končni izdelek pa je mnogokrat postal dar. Pridobili smo 16 takšnih predmetov, na katerih večasih napis, drugič pa oblika izpričujeta namembnost končnega izdelka: 8 kazal za knjige, 2 obročka za serviete, 3 podlage za odlaganje žepnih ur³ in 3 kosi, katerih namembnost je le domnevna (platnice za knjige ali albume, pokrove šatulj, za uokvirjen stenski okras ipd.).

Zanimiva je tudi skupina 23 velikih monogramov, ročno vezениh na pravokotnih kosih svile. Namenjeni so bili za všivanje na podloge moških plaščev in suknj. Monogrami so bili v modi vse do 2. svetovne vojne; naročiti jih je bilo mogoče v trgovini po vzorčnih predlogah, odtisnjenih v posebni knjigi; za vsak tip črk je obstajala cela abeceda modelov (manjši vzorci) ali šablon (veliki vzorci) za predtisk na blago. Trgovina je vezenje tako odtisnjenih monogramov dala v delo izurjenim veziljam. Če kupci naročenega vezenja niso prevzeli, je ostalo v trgovini: tako usodo so doživeli tudi muzeju darovani monogrami.

³ Izvezeno podlogo za moške žepne ure je knjigovez utrdil s podlago, dodal oporno nogo in kljukico za obešanje ure na verižici. Takšen podstavek so postavili na nočno omarico, kar je imelo dodatno funkcionalno vrednost, saj je nanj obešana žepna ura postala pogledu dostopna stoječa ura.

Ročno vezeni monogrami na svili (foto: J. Žagar)

Pomen pridobljenih predmetov je seveda v neposredni dokumentarnosti, a tudi posredni zgovornosti. Ta izpričuje vrednotenje, ki ga je čas namenjal vezeninskemu okrasju uporabnih in spominskih predmetov, ter osvetljuje vidik trgovske ponudbe polgotovih izdelkov ročnih del. Slednje pa nam do neke mere spremeni predstavo o “vsesplošnem” znanju ročnih del oz. splošni vezilski dejavnosti za lastne potrebe, ki naj bi zapolnjevala prosti čas deklet in žena v mestih od sredine 19. stoletja do 2. svetovne vojne.

Janja Žagar